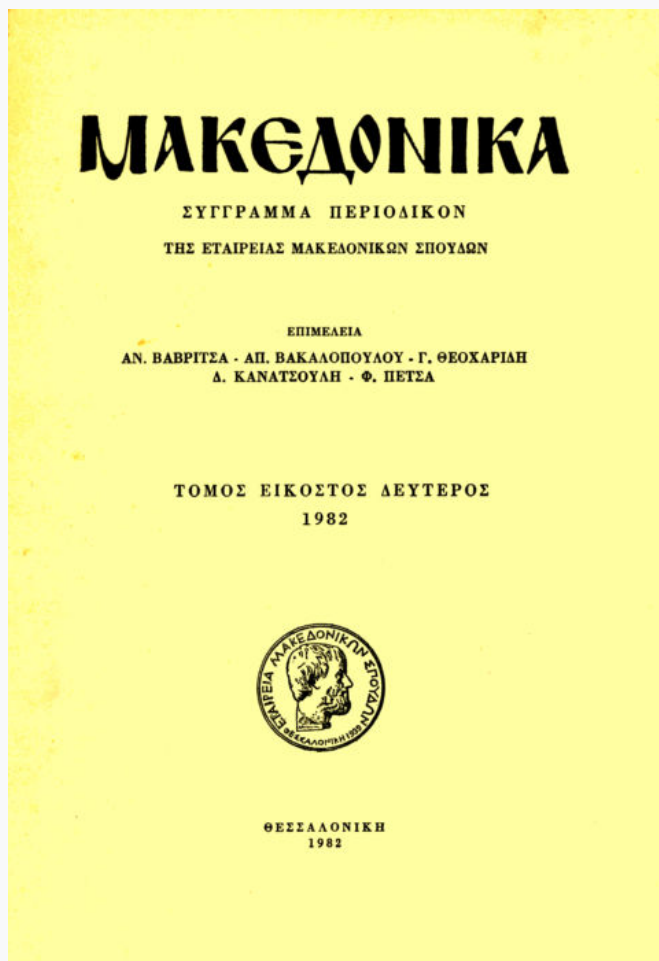

Μακεδονικά

Τόμ. 22, Αρ. 1 (1982)

Αποστόλου Ε. Βακαλοπούλου, Εμμανουήλ Παπάς.
Αρχηγός και υπερασπιστής της Μακεδονίας. Η
ιστορία και το αρχείο της οικογένειάς του

Χρίστος Κ. Αναστασόπουλος

doi: [10.12681/makedonika.544](https://doi.org/10.12681/makedonika.544)

Copyright © 2014, Χρίστος Κ. Αναστασόπουλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Αναστασόπουλος Χ. Κ. (1982). Αποστόλου Ε. Βακαλοπούλου, Εμμανουήλ Παπάς. Αρχηγός και υπερασπιστής της Μακεδονίας. Η ιστορία και το αρχείο της οικογένειάς του. *Μακεδονικά*, 22(1), 525–526.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.544>

τικότητα τοῦ σ., τὸν καλὸ χειρισμὸ τοῦ δημοτικοῦ λόγου σὲ μιὰν ἐποχὴ ποὺ διαστρεβλῶνεται ἐπικίνδυνα, τὴν ἐξοικείωσή του μὲ τὴν ἐρευνητικὴ τῶν πηγῶν. Ἐχομε ἔτσι λοιπὸν μιὰν εὐπρόσδεκτη συμβολὴ στὴ Γραμματολογία μας καὶ στὴν ἱστορία τῶν ἰδεῶν μὲ τὴν ἀποκάλυψη μιᾶς παραμελημένης πτυχῆς τῆς ἱστορίας τῆς παιδείας μας ποὺ συνιστᾷ ἡ ἀναγεννητικὴ αὐτὴ περίοδος τοῦ προ-διαφωτισμοῦ.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΑΘ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ἄποστολου Ε. Βακαλοπούλου, Ἑμμανουὴλ Παπᾶς. Ἀρχηγὸς καὶ ὑπερασπιστὴς τῆς Μακεδονίας. Ἡ ἱστορία καὶ τὸ ἀρχεῖο τῆς οἰκογένειάς του, Θεσσαλονικὴ 1981, 80, σελ. 268.

Ἐπειτα ἀπὸ τὰ εὐρήματα στὴ Βεργίνα, ἀλλὰ καὶ στὸ Δίς, στὴν Πέλλα, στὴ Σίνδο καὶ ἄλλου, τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κόσμου στρέφεται ὅλο καὶ περισσότερο πρὸς τὴν ἀρχαία Μακεδονία, ὅπου δεσπάζουν οἱ μορφές τοῦ Φιλίππου Β' καὶ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου· παίρνοντας ἀπὸ τότε οἱ Μακεδόνες στὰ χέρια τους τὶς τύχες τοῦ ἑλληνισμοῦ, σφράγισαν διαδοχικὰ τὴν ἱστορία του σ' ὅλες τὶς περιόδους τῆς. Δὲ λησμονοῦμε τὴν προσφορὰ τῶν Μακεδόνων κατὰ τοὺς ἑλληνιστικὸς χρόνους καὶ τὴ σωτήρια δρᾶση τους κατὰ τὴ βυζαντινὴν περίοδο, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρξαν μικρότερης σημασίας καὶ ἀξίας οἱ ἀγῶνες τους καὶ ἀργότερα, ὅταν, ὑπόδουλοι καὶ αὐτοί, προμαχούσαν γιὰ νὰ σωθοῦμε ἀπὸ τόσους κινδύνους, ὥσπου συνετέλεσαν στὴν ἀπελευθέρωση καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀκριτικοῦ μας χώρου καὶ στὴ γοργότερῃ ἀξιοποίησιν τοῦ ἔπειτα ἀπὸ τὸ 1912. Ὅταν ἄρχισε ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821, ἀπάντησαν μὲ τὸ «παρὼν» πρῶτοι καὶ οἱ Μακεδόνες καὶ προσέφεραν μεγάλες θυσίες στὸ βωμὸ τῆς Ἑλευθερίας. Ἡ μορφή τοῦ Ἑμ. Παπᾶ δεσπάζει τὸ 1821. Κατὰ τὸ μακεδονικὸ ἀγῶνα ἀργότερα ἔδρασαν μὲ τὴ βοήθεια καὶ Ἑλλήνων τοῦ Νότου οἱ Μακεδόνες καὶ ἀποσόβησαν ἐθνικοὺς κινδύνους. Ὁραῖοι καὶ αὐτοὶ οἱ ἀγῶνες, περιμένουν τὸν ἀξιο ἱστορικὸ, ποὺ θὰ στηριχθεῖ στὸ πλοῦσιον ὑλικό, ἀλλὰ καὶ στὶς ζωντανὲς μνῆμες, γιὰ νὰ τοὺς παρουσιάσει μὲ μιὰ συνθετικὴ, τεκμηριωμένη καὶ ὁλοκληρωμένη ἱστορία. Τώρα σταματᾷ στὸ ἔργο, ποὺ μᾶς χάρισε ἔπειτα ἀπὸ ἐπιπλέονες ἐρευνες καὶ μελέτες ὁ ἱστορικὸς μας τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ, ὁ καθηγητὴς κ. Ἄπ. Ε. Βακαλόπουλος. Τὸ περιεχόμενό του πρέπει νὰ ἐνδιαφέρει κάθε Ἑλληνα, ἀλλὰ πρὶν ὅλα τοὺς Μακεδόνες καὶ τοὺς κατοίκους τῆς Χαλκιδικῆς, ὅπου ἔδρασε ὁ Ἑμ. Παπᾶς.

Τὰ ἔγγραφα τοῦ Ἀρχείου προέρχονται ἀπὸ τὸν Ἑμ. Παπᾶ καὶ τὰ παιδιά του, ἀπὸ τὸν Δ. Ὑψηλάντη, ἀπὸ Ὑδραίους, κατοίκους τῆς Χαλκιδικῆς καὶ τὰ πρὶν πολλὰ ἀπὸ κληρικοὺς τοῦ Ἀγ. Ὁρους ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλους Ἑλληνες. Ἡ ἀμεσότητα τῶν ἐπιστολογράφων μὲ τὰ φοβερά γεροντὰ δημιουργεῖ ἐπιβλητικὴ ἀτμόσφαιρα, ὅπου βαραίνει ἡ σκιά τοῦ θανάτου, ἀλλὰ τὴν ἀντιμάχονται ἡ πίστις, ὁ πόθος καὶ ὁ ἀγῶνας γιὰ τὴν ἐλευθερία. Οἱ καιροὶ ἀνάγκαζαν καὶ τοὺς ἀπλοὺς ἀνθρώπους νὰ προσέχουν καὶ νὰ συμπεριφέρονται μὲ σοβαρότητα.

Μὲ τὰ σπάνια προτερήματα καὶ τὶς θυσίες του ὁ Ἑμ. Παπᾶς ἐπιβλήθηκε σ' ὅλους ἀπόλυτα, ὅπως δείχνει ὁ μέχρι λατρείας θαυμασμός, ποὺ ἀποπνέουν ὅλα τὰ ἔγγραφα. Κι ὁ ἴδιος δὲν ἤξερε πολλὰ γράμματα, ἀλλὰ πρόκοψε χάριτι στὶς σπάνιες ἀρετές του κι ὁ ἐνθέρμος πατριωτισμὸς τοῦ ὑπαγόρευσε νὰ θυσιάσει τὰ πάντα γιὰ τὴν πατρίδα. Ἡ πολὺ μικρὴ ἀτμόσφαιρα καὶ οἱ ἄλλες ἀρετές τῶν ἐπιστολογράφων μᾶς κάνουν νὰ παραβλέπουμε

τίς ἀδυναμίες τοῦ ἀρχαῖσμου τῆς γλώσσας σ' αὐτὰ τὰ κείμενα.

Τέτοιο ὄλοκ, πού βρίσκεται σέ διάφορα ἀρχεῖα καί ἄλλου, μέ κίνδυνο μάλιστα νά καταστραφεῖ, εἶναι ἔθνικο-κεφάλαιο καί δέν ἀρκεῖ ὁ ζήλος τῶν λίγων ἐρευνητῶν γιά τήν ἀξιοποίησή του· χρειάζεται καί ἡ συμπαράσταση τῆς Πολιτείας μέ μιᾶ συντονισμένη προσπάθεια, γιά τήν προστασία αὐτοῦ τοῦ ὕλικου, καί ἡ παροχή διευκολύνσεων σέ ἀξιόους ἐπιστήμονες, πού δέ μᾶς λείπουν. Τά κενά τῶν ἱστοριῶν μας θά συμπληρώνονται ἀπό πρῶτο χέρι μέ τήν ὕλη αὐτῶν τῶν ἀρχείων καί θά γίνονται καί ἄλλες διορθώσεις.

Ὅσο γιά τόν κ. Βακαλόπουλο, πού συνεχίζει ἀκαταπόνητος ἓνα τεράστιο ἔργο, δέιχνει καί σ' αὐτή τήν ἐργασία τίς γνωστές ἀρετές του. Μέ τήν πανοπλία τῆς καταρτίσεώς του ἐξιχνιάζει τό καθετί μέ τή μεγαλύτερη ὑπομονή καί προσοχή, προσεγγίζοντας τό πρῶτα ἀπ' ὅλα μέ ἀγάπη· γι' αὐτό καί τό κάνει αἶμα καί πνοή του καί τό παρουσιάζει μέ τόση ἀνέση καί μέ τόν πιό εὐχάριστο τρόπο. Θετικός καί πλήρης στίς τεκμηριώσεις του δέν παραλείπει τίποτα, τό οὐσιαστικό, οὔτε προσθέτει κάτι, πού δέ θά πείραζε, ἀν τό παρέλειπε. Κλασικός στούς ἐκφραστικούς τρόπους του θέλγει μέ τήν ἀκρίβεια καί τή σαφηνειά του, μέ τή ζωτικότητα καί τίς κινήσεις του πάντοτε στό ἴδιο ὕψος ἐπίπεδο. Μᾶς πείθει γιά ὅλα, γιατί, πλησιάζοντας πρόσωπα καί πράγματα μέ τόση ἀγάπη, ἀφήνει καί μᾶς μιλοῦν τά ἴδια γιά τήν πραγματική κατάστασή τους. Πρόκειται γιά μιᾶ ἀντικαμενική θεώρησι, πού δέν ἐπηρεάζεται ἀπό ἰδεολογικές προκαταλήψεις ἢ μεθοδολογικές ἀδυναμίες. Χαίρεται ὁ ἴδιος τή δουλειά του καί μεταδίδει αὐτή τή χαρά καί στόν ἀναγνώστη· κι ἐνῶ ἀνασπρέφεται στό παρελθόν, ἔχουμε τήν αἴσθησι ὅτι κινούμαστε σ' ἓνα παρόν ὁλοζώντανο καί στρέφουμε τά βλέμματά μας πρός τό μέλλον μ' αἰσιοδοξία.

Τέλος, βλέπει σ' ὅλα τὰ ἔργα του τόν ἐπιστήμονα, πού ἔχει δαμάσει καί χωνέψει τό ὕλικό του καί γι' αὐτό ἰσοροπεῖ μέ τήν ἴδια τελειότητα τό περιεχόμενο καί ἡ διατύπωσή του.

ΧΡΙΣΤΟΣ Κ. ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Κίττου Μακρή, Βήματα, ἔκδ. Κέδρος, Ἀθήνα 1979, σελ. 432.

Τά «Βήματα» τοῦ Κ. Μακρή δέν εἶναι μιᾶ πρωτοδημοσιευμένη δουλειά. Εἶναι μιᾶ ἐπανεκδόση ἄρθρων πού ὁ μελετητής τους ἔχει ἤδη δημοσιεύσει σέ ἐφημερίδες καί περιοδικά, κύρια ὅμως στήν ἐφημερίδα «Βήμα». Στή συλλογή αὐτή τῶν 90 ἄρθρων (τό πρῶτο δημοσιεύεται τό 1948 καί τό τελευταῖο τό 1978) ὁ Κ. Μακρῆς προσπαθεῖ νά ἐμβαθύνει στά προβλήματα πού θέτει ἡ μελέτη τῆς λαϊκῆς μας τέχνης καί, γενικότερα, τοῦ λαϊκοῦ μας πολιτισμοῦ. Τό ἔργο τοῦτο εἶναι ἔργο μιᾶς ζωῆς, καθώς συμβαδίζει μέ τίς προσπάθειες τοῦ ἴδιου τοῦ ἐρευνητῆ νά συλλέξει τό ὕλικό του—ἢ καλύτερα νά τό περισώσει—, νά τό γνωρίσει, νά ἐντοπίσει τά προβλήματά του καί νά προχωρήσει τελικά στήν προσπάθειά του νά βρεῖ τή λύση τους. Προσπάθεια ξεχωριστή, ἀν λάβοιμε ὑπόψη ὅτι ἡ μελέτη τῆς λαϊκῆς τέχνης εἶχε μείνει ἀρκετό καιρό παραμελημένη καί μόνο πρόσφατα θά μπορούσε νά λεχθεῖ ὅτι μπῆκαν οἱ βάσεις πού θά τή βοηθήσουν νά ξεφυῖ ἀπό τόν ἐρασιτεχνισμό καί νά γίνεи ἐπιστήμη. Ὁ Κ. Μακρῆς, μέ τήν πολυτιμή του πείρα, συνέλεξε μέσα ἀπό τήν καθημερινή του ἐπαφή τό ὕλικό τῆς ἐρευνᾶς του καί ἀναγένησε τοὺς δημιουργοὺς του μέ τή συνεχή του ἐνασχόληση μέ τὰ δημιουργήματα τοῦ λαικοῦ μας πολιτισμοῦ καί τοὺς ἐκφραστές του, ἀλλά κύρια μέ τήν ἀγάπη καί τό σεβασμό πού τὰ ἀντιμετωπίζει. Καί δέ θά ἦταν ὑπερβολή νά λεχθεῖ ὅτι εἶναι ἀπό τοὺς πρῶτους, μαζί μέ τήν Ἀγγελικὴ Χατζημιχα-